

Horyzonty Polityki
2025, Vol. 16, N° 54

IWONA PAWLAS

<http://orcid.org/0000-0001-8285-8905>
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
iwona.pawlas@ue.katowice.pl

BARBARA DANOWSKA-PROKOP

<http://orcid.org/0000-0002-5030-9220>
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
barbara.danowska-prokop@ue.katowice.pl

DOI: 10.35765/HP.2697

Nierówności ekonomiczno-społeczne w Unii Europejskiej

Streszczenie

CEL NAUKOWY: Celem teoriopoznawczym jest zbadanie ewolucji podejścia do kwestii nierówności ekonomiczno-społecznych we współczesnej myśli ekonomicznej. Celem analitycznym jest zbadanie nierówności ekonomiczno-społecznych w Unii Europejskiej (UE) oraz rozpoznanie jej stanowiska.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Problemem badawczym są nierówności ekonomiczno-społeczne w wymiarze teoretycznym oraz praktycznym. W trakcie badań wykorzystano metody: studiów literaturowych, analizy i konstrukcji logicznej, wielowymiarowej analizy porównawczej.

PROCES WYWODU: Proces wywodu obejmuje trzy elementy: 1. studium teoretyczne omawianego problemu na gruncie współczesnej myśli ekonomicznej; 2. rozpoznanie stanowiska UE wobec nierówności; 3. badania ilościowe nierówności ekonomiczno-społecznych w UE.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Nierówności znajdują się w centrum zainteresowań nauk społecznych, w tym ekonomii. Teoria ekonomii wyjaśnia przyczyny nierówności i wskazuje narzędzia ich ograniczania. Problem nierówności dotyczy także UE. UE dostosowuje środki mające na celu redukcję nierówności do warunków wewnętrznych i zewnętrznych.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: Teoria ekonomii ewoluuje i determinuje narzędzia walki z nierównościami ekonomiczno-społecznymi. Nierówności w UE wynikają z dysproporcji w wymiarze dochodowym,

Sugerowane cytowanie: Pawlas, I., & Danowska-Prokop, B. (2025). Nierówności ekonomiczno-społeczne w Unii Europejskiej. *Horyzonty Polityki*, 16(54), 137–158. DOI: 10.35765/HP.2697.

zdrowotnym, zatrudnieniowym i sytuacji finansów publicznych. Niestabilność w gospodarce światowej oddziałuje na nierówności w UE i wymusza na UE wdrażanie nowych inicjatyw.

SŁOWA KLUCZOWE:

nierówności, Unia Europejska, teoria

Abstract

**ECONOMIC AND SOCIAL INEQUALITIES
IN THE EUROPEAN UNION**

RESEARCH OBJECTIVE: Theoretical-cognitive objective is to study evolution of approaches to economic-social inequality in economic thought. Analytical objective is to examine economic-social inequality in the European Union (EU) and to recognize the EU's position on inequalities.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: Economic and social inequality in economic theory and its practical dimension on the example of the EU constitutes the research problem. In the course of the research, the following methods were used: literature study, logical analysis and construction, multidimensional comparative analysis.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: The line of reasoning consists of 3 main elements: 1. theoretical study of inequality on the ground of modern economic thought; 2. study of the EU stance on inequality; 3. quantitative study of inequality in the EU.

RESEARCH RESULTS: Economic-social inequality is at the center of social sciences interests, in that economics. Economic theory explains causes of inequality and indicates tools for its reduction. The EU faces the problem of inequality. The EU adapts measures to reduce inequality to internal and external conditions.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS, AND RECOMMENDATIONS: Economic theory evolves and determines tools for combating inequality. Inequality in the EU results from disparities in income, health, employment, public finance. Instability in the global economy affects inequality in the EU and forces the EU to undertake new initiatives.

KEYWORDS:

inequality, European Union, theory

WSTĘP

Przedmiotem badań są nierówności ekonomiczno-społeczne w wymiarze teoretycznym oraz w UE. Sformułowano następujące pytania badawcze: PB1. Jak ewoluowało podejście do kwestii nierówności ekonomiczno-społecznych na gruncie współczesnej myśli ekonomicznej? PB2. Jakie stanowisko prezentuje UE wobec problemu nierówności ekonomiczno-społecznych? PB3. Jaka jest skala nierówności w UE?

W trakcie badań weryfikowano hipotezy badawcze, zakładające, że: H1: Przeobrażenia gospodarcze i społeczno-polityczne warunkują postrzeganie problemu nierówności ekonomiczno-społecznych w teorii ekonomii. H2: UE adaptuje strategie i działania nakierowane na redukcję nierówności do zmieniających się realiów życia gospodarczego. H3: Utrzymujące się nierówności ekonomiczno-społeczne w UE mają wielowymiarowy charakter i są determinowane czynnikami wewnętrznymi oraz zewnętrznymi.

Badania rozpoczęto od studium teoretycznego w zakresie nierówności we współczesnej myśli ekonomicznej. Następnie poddano analizie wybrane dokumenty i programy UE odnoszące się do nierówności i możliwości ich redukcji. W dalszej kolejności podjęto badania ilościowe w celu dokonania oceny nierówności ekonomiczno-społecznych między państwami członkowskimi.

W trakcie badań wykorzystano metodę studiów literaturowych i krytyki piśmiennictwa, metodę analizy i konstrukcji logicznej oraz wybrane metody taksonomiczne. Zastosowano w szczególności metodę taksonomicznej miary rozwoju Hellwiga oraz metodę grupowania obiektów uporządkowanych liniowo, tj. metodę odchyień standardowych.

Nierówności ekonomiczno-społeczne w Unii Europejskiej analizowano w okresie od 2009 r. do 2022 r.

METODY I NARZĘDZIA BADAWCZE

Podczas badania nierówności ekonomiczno-społecznych w UE należało uwzględnić wiele cech diagnostycznych. Sytuację w państwach członkowskich UE opisano przy pomocy jedenastu cech

diagnostycznych: X_1 – dynamika PKB (%), X_2 – PKB *per capita*, X_3 – nadwyżka/deficyt sektora publicznego (w % PKB), X_4 – dług publiczny (w % PKB), X_5 – stopa zatrudnienia (%), X_6 – stopa bezrobocia (%), X_7 – przyrost naturalny (na 1000 ludności), X_8 – współczynnik zgonów niemowląt (na 1000 urodzeń żywych), X_9 – przeciętne trwanie życia (lata), X_{10} – nakłady na B+R (jako % PKB), X_{11} – wskaźnik zagrożenia ubóstwem (%). Celowo nie włączano współczynnika Giniego, m.in. w związku z brakiem kompletnych danych, ale również z uwagi na krytykę jego konstrukcji (Piketty, 2015). Badaniami objęto 27 obecnych państw członkowskich UE (nie uwzględniono Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii, które funkcjonowało w strukturach UE w roku 2009 i 2014, jednak wystąpiło ze struktur UE w 2020 r., natomiast objęto analizą Chorwację, która przystąpiła do UE w połowie 2013 r., także przy analizie prowadzonej dla roku 2009).

Nierówności w UE zbadano z zastosowaniem syntetycznej miary TMR Hellwiga, tj. metody wielowymiarowej analizy porównawczej, należącej do grupy metod porządkowania liniowego obiektów przy pomocy miernika syntetycznego.

Po dokonaniu wyboru cech określono charakter każdej ze zmiennych; większość cech ma charakter stymulant, natomiast destymulantami są: dług publiczny, stopa bezrobocia, współczynnik zgonów niemowląt, wskaźnik zagrożenia ubóstwem. Zmienne poddano standaryzacji, a następnie konstruowano wzorcową jednostkę obserwacji, w której wartości zmiennych są wyznaczone w taki sposób, że dla stymulant przyjmuje się wartość maksymalną zmiennej, a dla destymulant – jej wartość minimalną. Obliczono odległości poszczególnych jednostki obserwacji od wzorca rozwoju miarą Euklidesa, a wreszcie obliczono taksonomiczną miarę rozwoju (TMR) zgodnie z formułą (Pluta, 1986; Nowak, 1990):

$$\text{TMR}_i = 1 - \frac{d_\phi}{d_o}, \quad i = 1, 2, \dots, n, \quad \text{gdzie } d_o = \bar{d}_o + 2S_o, \quad \text{gdzie:}$$

$$\bar{d}_o = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n d_\phi, \quad S_o = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (d_\phi - \bar{d}_o)^2},$$

przy czym: $\text{TMR}_i \in [0; 1]$, dla $i = 1, 2, \dots, n$.

Prowadząc badania z zastosowaniem metody odchyłeń standardowych, dokonano podziału państw UE na cztery grupy ($G_1 - G_4$), zgodnie z zasadą (Pawlas, 2018b):

$$G_1 : s_i < \bar{s} - S(s),$$

$$G_2 : \bar{s} > s_i \geq s_i - S(s),$$

$$G_3 : \bar{s} + S(s) > s_i \geq \bar{s},$$

$$G_4 : s_i \geq \bar{s} + S(s),$$

Badania prowadzono dla lat 2009, 2014, 2019 i 2022. Ich podstawą były dane statystyczne EUROSTAT oraz Głównego Urzędu Statystycznego, a także Banku Światowego.

PROCES WYWODU

Nierówności we współczesnej myśli ekonomicznej

Pierwsza fala rewolucji przemysłowej uruchomiła proces transformacji gospodarczej, przebudowy stosunków gospodarczych i społecznych. Stosunki gospodarcze oparto na dominacji prywatnego kapitału i motywie indywidualnych korzyści. Kapitalistyczne (rynkowe) stosunki produkcji wyrastają zatem z wolności działania i posiadania. Wolność działania w sferze społecznej buduje społeczeństwo industrialne i postindustrialne, a w sferze politycznej sprzyja demokratyzacji życia politycznego:

(...) rewolucja przemysłowa przekształciła również układ sił politycznych – wewnątrz państw, między państwami i między cywilizacjami, zrewolucjonizowała porządek społeczny i zmieniła sposób myślenia tak samo, jak sposób wytwarzania (Landes, 2015, s. 217).

Proces uruchomiony w II połowie XVIII w. trwa i na początku XXI w. gospodarujące społeczeństwa wkroczyły w czwartą falę rewolucji przemysłowej.

Pierwsza fala, uruchamiając proces powszechnej industrializacji, przyspieszyła tempo rozwoju nowych metod produkcji, co przyczyniło się do: wzrostu produkcji i poprawy efektywności, wzrostu wydajności pracy oraz zmiany warunków pracy i płacy. W nowych realiach społeczno-gospodarczych zanika model tradycyjnej rodziny, postępują sekularyzacja i urbanizacja, a w konsekwencji globalizacja. Industrializacja, z uwzględnieniem wszystkich fal rewolucji, przyczynia się do polaryzacji i pauperyzacji społeczeństw (Galbraith, 1991, s. 110; Kaliński, Przygodzka & Zalesko, 2014, s. 18–47; Morgenson, 2011, s. 76–88; Skodlarski, 2017, s. 101–107).

Można więc sformułować wniosek, że w mechanizmie gospodarki rynkowej tkwią źródła biedy i wykluczenia. Konflikt interesów między najemną siłą roboczą a przedsiębiorcami dotyczy niepewności pracy i płacy, tj. braku poczucia bezpieczeństwa. Trzeba nadmienić, że kraje uprzemysłowione tworzą warunki wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem i wchodzących na rynek pracy. Praca, dostarczając dochodów, rodzi poczucie bezpieczeństwa, sprzyja ograniczaniu nierówności (Danowska-Prokop, Pęciak, & Zagóra-Jonszta, 2022, s. 42–50; Nasiłowski, 2003, s. 53–61).

Postępujące ubożenie wymusza aktywizację państwa w zakresie ustawodawstwa pracowniczego i socjalnego. Państwo przejmuje funkcje socjalno-opiekuńcze. Jako pierwszy reaguje kanclerz Otto von Bismarck, wprowadzając w latach 80. XIX w. ubezpieczenia społeczne dla robotników zatrudnionych w hutnictwie i górnictwie (Dziewięcka-Bokun, 1999, s. 114–115). Bismarck tworzy podwaliny państwa socjalnego. W warstwie teoretycznej podwaliny państwa socjalnego opracowali angielscy neoklasycy A. Marshall i A.C. Pigou, którzy twierdzili:

Jeśli ludzie nie otrzymają pomocy, kiedy jej naprawdę potrzebują, oni i ich dzieci będą się stawać coraz słabsi na ciele i pod względem siły charakteru i nie będą zdolni do wnoszenia wielkiego wkładu w produkcję bogactwa materialnego (Dzionek-Kozłowska, 2007, s. 320).

W latach 50. XX w. państwo socjalne ewoluuje w kierunku państwa opiekuńczego, które dominuje do połowy lat 70. XX w. Rewolucja neoliberalna, zainicjowana w latach 80. XX w., gloryfikuje rynek, ogranicza ekonomiczne kompetencje państwa w sferze socjalno-opiekuńczej i uruchamia mechanizm pogłębiania nierówności

poprzez deregulację. Idea państwa socjalnego odżywa w pierwszej dekadzie XXI w. (Bartkowiak, 2008; Bossak, & Kawecka-Wyrzykowska, 1984; Dzionek-Kozłowska, 2004; Kłusak, 2020; Stiglitz, 2006).

Na przełomie XX i XXI w. problemem nierówności zajmuje się teoria sprawiedliwości, w tym J. Rawls, A.K. Sen, T. Piketty, którzy twierdzą, że sprawiedliwość uruchamia mechanizm ograniczania nierówności poprzez ułatwienie dostępu do dóbr, usług i uprawnień w drodze wzrostu ekonomicznych kompetencji państwa.

Rawls rozwinął liberalną koncepcję organizacji społecznej, w której optuje za połączeniem wolności jednostki z równością praw obywatelskich i zakazem powiększania nierówności społecznej kosztem najuboższych. Nawiązuje do oświeceniowej koncepcji umowy społecznej J.J. Rousseau i określa reguły harmonijnego funkcjonowania społeczeństwa. „Wszelkie pierwotne dobra społeczne – wolność i szanse, dochód i bogactwo, a także to, co stanowi podstawy poczucia własnej wartości – mają być rozdzielane równo, chyba że nierówna dystrybucja któregośkolwiek z tych dóbr bądź wszystkich jest z korzyścią dla najmniej uprzywilejowanych” (Rawls, 1994, s. 416). Rawls tworzy koncepcję sprawiedliwości dystrybutywnej, gdzie bogactwo przenoszone jest od obywateli zamożnych do uboższych (Rawls, 1994).

Sen (1981) proponuje teorię ubóstwa opartą na kategorii uprawnień. Według Sena prawo własności decyduje o uprawnieniach w handlu, dysponowaniu własną pracą, dziedziczeniu, przenoszeniu tytułu własności. Uprawnienia są warunkowane poziomem rozwoju społeczeństwa. Ubóstwo pojawia się, gdy naruszane są uprawnienia bezpośrednie lub rynkowe. Sen optuje za interwencjonizmem w walce z nierównościami, tj. za zabezpieczeniami społecznymi, zasiłkami dla bezrobotnych, upowszechnieniem usług edukacyjnych i zdrowotnych oraz samoorganizacją społeczeństwa lokalnego (Danowska-Prokop, Pęciak, & Zagóra-Jonszta, 2022; Kwarciański, 2006; Sen, 1981).

Piketty odrzuca założenie o niezawodności rynku. Twierdzi, że wzrost roli kapitału przekłada się na wzrost nierówności:

(...) dochody z pracy stopniowo tracą na znaczeniu, w miarę jak przesuwamy się w górę hierarchii dochodów, a dochody z kapitału stają się pomалу dominujące. (...) Obecnie dochody z kapitału dominują nad dochodami z pracy (Piketty, 2015, s. 339).

Opowiada się za rozbudową kompetencji państwa. Sprawne funkcjonowanie państwa i właściwa realizacja jego funkcji ekonomiczno-społecznych są powiązane z polityką podatkową. Piketty optuje za progresywnym opodatkowaniem wysokich dochodów z kapitału, spadków i darowizn (Danowska-Prokop, Pęciak, & Zagóra-Jonszta, 2022). Postrzega nierówność jako konstrukcję społeczną, historyczną i polityczną, wskazując, że przy takim samym poziomie rozwoju gospodarczego czy technologicznego istnieją różne sposoby organizacji systemów: społeczno-politycznego, własności, fiskalnego, edukacyjnego. Opcje te mają charakter polityczny i prowadzą do kreacji nieegalitarnych struktur (Piketty, 2022).

UNIA EUROPEJSKA WOBEC PROBLEMU NIERÓWNOŚCI EKONOMICZNO-SPOŁECZNYCH

Jednym z celów gospodarczych UE jest zrównoważony rozwój. Rozwojowe cele integracji europejskiej były wskazywane już w latach 50. XX w. (Moussis, 2015; Olsen, 2021). Odniesienia do rozwoju i nierówności są zawarte w wielu traktatach, w tym: traktatach rzymskich, Jednolitym akcie europejskim, traktacie z Maastricht, traktacie amsterdamskim i traktacie lizbońskim (The Treaty of Rome, 1957, Art. 2; Single European Act, 1987, Art. 130A, 130Q; Treaty on European Union, 1992, Art. 2; Treaty of Amsterdam, 1997; Treaty of Lisbon, 2007, Art. 2).

Potrzeby wspierania rozwoju i niwelowania nierówności w UE zostały wzmocnione poszerzeniami południowymi (1981 i 1986), jak i wschodnimi (2004, 2007 i 2013), które doprowadziły do pogłębienia luki między bogatymi i biednymi państwami UE (Pawlas, 2018a).

UE aktywnie odpowiadała na zidentyfikowaną potrzebę niwelowania nierówności poprzez wprowadzanie nowych polityk, instrumentów i działań poświęconych promowaniu rozwoju. Promocja regionalnie zrównoważonego rozwoju znalazła się w centrum wspólnej polityki regionalnej (prowadzonej od 1988 r.) (Dall'Erba, 2003), którą później przekształcono w politykę spójności ekonomicznej, społecznej i terytorialnej UE (Rodokanakis, 2006; McCann, & Ortega-Argiles, 2013).

Strategia lizbońska (2000) określiła warunki konieczne, by sprostać wyzwaniom wynikającym z globalizacji i rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. Jej głównym celem było przekształcenie UE w najbardziej

konkurencyjną i dynamiczną gospodarkę opartą na wiedzy (European Council, 2000; European Commission, 2007; Krcek, 2013).

Problem rosnących nierówności zwielokrotnił globalny kryzys finansowy. Stąd w przyjętej na lata 2010–2020 Strategii Europa 2020 zdecydowano się wprowadzić trzy priorytety: 1. rozwój inteligentny; 2. rozwój zrównoważony; 3. rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu. Ostatni z wymienionych był w pełni związany z potrzebą niwelowania nierówności poprzez zwiększenie stopy zatrudnienia do 70%, redukcję udziału osób w wieku do 18 lat przedwcześnie wypadających z systemu edukacji do 10%, redukcję skali ubóstwa i wykluczenia społecznego o 20 mln w perspektywie 2020 r. (European Commission, 2010). W 2019 r. UE przyjęła kolejne dokumenty podkreślające potrzebę zmniejszenia nierówności: nową agendę strategiczną na lata 2019–2024 (European Council, 2019) i Deklarację z Sybina (Council of the EU, 2019).

Kwestie nierówności uwzględniono także w Europejskim filarze praw socjalnych oraz poświęconym mu planie działania. Wśród celów przyjętych w perspektywie 2030 r. znalazły się: 1. stopa zatrudnienia na poziomie 78% w grupie osób w wieku 20–64 lata; 2. 60% osób dorosłych uczestniczących w programach edukacji ustawicznej; 3. Zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym o 15 mln (European Commission, 2024). Dodatkowo określono cele szczegółowe: A. zredukowanie luki w zatrudnieniu między kobietami i mężczyznami o połowę w porównaniu z 2019 r.; B. zwiększenie poziomu zapewnienia opieki nad dzieckiem i wczesnej edukacji; C. redukcję odsetka młodzieży niekształcącej się, niepracującej ani nie szkolącej się (tzw. młodzież NEET) w wieku 15–29 lat z 12,6% do 9%; D. zwiększenie odsetka osób w wieku 16–74 lat posiadających podstawowe umiejętności cyfrowe do 80% (Komisja Europejska, 2021).

Pandemia COVID-19 stworzyła nowe obszary nierówności w UE (Schramm, 2022; Eurofound, 2023). Pierwszą reakcją UE był „Plan odbudowy. W kierunku bardziej odpornej, zrównoważonej i sprawiedliwej Europy”, w którym podkreślono potrzebę wdrożenia planu odbudowy opartego na solidarności, spójności i konwergencji. Zieloną transformację i transformację cyfrową uznano za główne narzędzia modernizacji gospodarki UE. Podkreślono konieczność budowy strategicznej autonomii UE poprzez nową politykę przemysłową (European Council, 2020).

Kolejnym krokiem było określenie ram finansowych na lata 2021–2027 (WRF 2021–2027) i Next Generation EU (NGEU) (Alcidi & Gros, 2020). WRF 2021–2027 (ponad 1 bln EUR) i NGEU (750 mld EUR) miały przyspieszyć odbudowę po pandemii i wzmocnić odporność na przyszłe kryzysy. Główny element NGEU to Recovery and Resilience Facility (Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności), jednak występują w nim także inne elementy, jak REACT-EU, Just Transition Fund, Invest EU, RescEU, Horizon Europe (European Commission 2020; European Commission, 2021).

Agresja Rosji na Ukrainę w 2022 r. i narastająca niestabilność w globalnej gospodarce stworzyły kolejne wyzwania dla UE (Popkostova, 2022). W odpowiedzi na kryzys energetyczny (2022) Komisja Europejska zaproponowała wprowadzenie REPower EU – wspólnego działania na rzecz bardziej przystępnej cenowo, bezpiecznej i zrównoważonej energii (European Commission, 2022). Rosnąca turbulentność gospodarki światowej wymusza na UE podejmowanie kolejnych działań nakierowanych na szeroko ujmowaną rezyliencję (European Central Bank, 2022; European Parliament, 2024; European Commission, 2025).

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ

W tabeli 1 zawarto wyniki wstępnej analizy statystycznej.

Wyniki opisowej analizy statystycznej wykazały duże i zasadniczo utrzymujące się nierówności w UE we wszystkich cechach uwzględnianych w badaniu. Pod względem PKB *per capita* najwyższą wartość obserwowano dla Luksemburga, a najniższą dla Bułgarii we wszystkich badanych latach, przy czym w 2022 r. rozstęp był wyraźnie niższy niż w 2009 r. (odpowiednio 202,0 i 228,5). Dynamika PKB była bardzo zróżnicowana w czasie (w związku z zawirowaniami w gospodarce światowej w 2009 r. i 2022 r.). W 2009 r. jedynym państwem UE, w którym odnotowano wzrost PKB, była Polska (+1,8%), natomiast największą redukcję PKB zaobserwowano na Łotwie (−18%); rozstęp dla dynamiki PKB był zatem równy aż 19,8 p.p. W latach 2014, 2019 i 2022 najwyższy wzrost PKB notowano dla Irlandii, a minimum dla Cypru, Włoch i Estonii. Duże różnice występowały także w odniesieniu do stanu budżetu w relacji do

PKB. Tylko w 2009 r. wszystkie państwa UE odnotowały deficyt budżetowy, w pozostałych okresach część państw wypracowała nadwyżkę budżetową (najwyższy poziom nadwyżki wyrażonej w % PKB wystąpił w Luksemburgu oraz Danii), a część deficyt budżetowy (największy deficyt w % PKB w kolejnych latach odnotowały Grecja, Cypr, Rumunia oraz Włochy). Dług publiczny w relacji do PKB w całym badanym okresie był najmniejszy w Luksemburgu i największy w Grecji. Najwyższa stopa zatrudnienia występowała w Niderlandach (2009 i 2022) oraz Szwecji (2014, 2019), a najniższa w Chorwacji (2009), Grecji (2014 i 2019) oraz Włoszech (2022). Stopa bezrobocia była najniższa w Niderlandach (2009), Niemczech (2014) oraz Czechach (2019, 2022). Najwyższą stopę bezrobocia odnotowano w Hiszpanii (2009 i 2022) oraz Grecji (2014 i 2019). W Irlandii wystąpił najwyższy przyrost naturalny, a w Bułgarii najniższy w całym badanym okresie. Wskaźnik zgonów niemowląt był największy w Rumunii (2009, 2014, 2019) oraz Bułgarii (2022). Między 2009 a 2019 r. rosło przeciętne trwanie życia. W 2022 r. nastąpiła jego redukcja (pokłosie pandemii COVID-19). Od 2009 r. wyraźne nierówności utrzymywały się w zakresie nakładów na B+R (w relacji do PKB): w 2009 r. były najniższe na Cyprze (0,46% PKB), a w kolejnych latach w Rumunii (poniżej 0,5% PKB); najwyższy poziom tego wskaźnika charakteryzował Finlandię, Szwecję, Belgię (ponad 3% PKB). Problemem UE pozostaje zagrożenie ubóstwem – jego średni poziom zwiększył się między 2009 r. i 2022 r. Czechy to państwo o najniższym wskaźniku zagrożenia ubóstwem (choć jego poziom zwiększył się z 8,6% w 2009 r. do ponad 10% w 2019 r. i 2022 r.). Na drugim biegunie znalazły się państwa ze wskaźnikiem zagrożenia ubóstwem powyżej 20% (w 2009 r. maksimum odnotowano na Łotwie, w 2014 r. i 2019 r. w Rumunii, a w 2022 r. w Estonii).

Tabela 1. Wstępna analiza statystyczna

Cecha	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11
	Charakter cechy	S	S	D	S	D	S	D	S	S	D
2009											
Średnia	-5,504	98,911	-6,296	55,115	68,752	9,111	1,007	4,633	78,396	1,547	15,985
Odch. stand.	4,174	44,126	3,6382	29,858	5,776	3,679	2,924	2,217	2,967	0,980	4,011
Rozstęp	19,8	228,5	14,7	119,5	22,2	14,6	13,8	9,2	8,7	3,5	17,1
Min.	-18	44,6	-15,4	7,2	56,6	3,4	-3,6	1,8	73,2	0,46	8,6
Państwo min.	Łotwa	Bułgaria	Greece	Estonia	Chorwacja	Niderlandy	Bułgaria	Luksemburg	Litwa	Cypr	Czechy
Max.	1,8	273,1	-0,7	126,7	78,8	18	10,2	11	81,9	3,96	25,7
Państwo max.	Polska	Luksemburg	Luksemburg	Grecja	Niderlandy	Hiszpania	Irlandia	Rumunia	Włochy	Finlandia	Łotwa
2014											
Średnia	2,204	99,556	-2,896	73,315	68,704	10,633	0,152	3,719	79,852	1,606	16,822
Odch. stand.	2,219	44,517	2,433	38,321	6,026	5,252	3,020	1,512	2,894	0,871	3,852
Rozstęp	10,6	236	10,1	169,7	26,7	21,5	14	6,4	8,8	2,79	15,7
Min.	-1,8	47	-8,8	10,6	53,3	5	-5,7	1,8	74,5	0,38	9,7
Państwo min.	Cypr	Bułgaria	Cypr	Estonia	Grecja	Niemcy	Bułgaria	Słowenia	Bułgaria	Rumunia	Czechy
Max.	8,8	283	1,3	180,3	80	26,5	8,3	8,2	83,3	3,17	25,4
Państwo max.	Irlandia	Luksemburg	Luksemburg	Grecja	Szwecja	Grecja	Irlandia	Rumunia	Hiszpania	Finlandia	Rumunia

2019											
Średnia	2,626	104,630	-0,041	63,411	74,578	6,044	-0,696	3,441	80,481	1,676	16,326
Odch. stand.	1,325	43,368	1,797	37,882	5,100	3,262	2,905	1,139	2,722	0,883	3,867
Rozstęp	5,2	198	8,4	172,1	20,9	15,3	12,8	4,4	8,9	2,91	13,7
Min.	0,3	53	-4,3	8,5	61,2	2,0	-6,6	1,6	75,1	0,48	10,1
Państwo min.	Włochy	Bułgaria	Rumunia	Estonia	Grecja	Czechy	Bułgaria	Estonia	Bułgaria	Rumunia	Czechy
Max.	5,5	251	4,1	180,6	82,1	17,3	6,2	6,0	84	3,39	23,8
Państwo max.	Irlandia	Luksemburg	Dania	Grecja	Szwecja	Grecja	Irlandia	Rumunia	Hiszpania	Szwecja	Rumunia
2022											
Średnia	3,937	105,185	-2,281	67,596	71,537	5,763	-2,685	3,133	79,896	1,733	16,337
Odch. stand.	2,164	45,034	2,757	37,147	5,297	2,503	4,245	0,961	2,758	0,892	3,585
Rozstęp	9,9	202	11,3	154,1	21,7	10,7	18,3	3,8	8,9	2,98	12,6
Min.	-0,5	59	-8,0	18,5	60,1	2,2	-13,1	1,8	74,3	0,46	10,2
Państwo min.	Estonia	Bułgaria	Włochy	Estonia	Włochy	Czechy	Bułgaria	Finlandia	Bułgaria	Rumunia	Czechy
Max.	9,4	261	3,3	172,6	81,8	12,9	5,2	5,6	83,2	3,44	22,8
Państwo max.	Irlandia	Luksemburg	Dania	Grecja	Niderlandy	Hiszpania	Irlandia	Bułgaria	Hiszpania	Belgia	Estonia

Legenda: X_1 – dynamika PKB (%), X_2 – PKB *per capita* (UE = 100), X_3 – nadwyżka (+)/deficyt (-) sektora instytucji rządowych i samorządowych (jako % PKB), X_4 – dług publiczny (jako % PKB), X_5 – stopa zatrudnienia (%), X_6 – stopa bezrobocia (%), X_7 – przyrost naturalny (na 1000 ludności), X_8 – współczynnik zgonów niemowląt (na 1000 urodzeń żywych), X_9 – przeciętne trwanie życia (lata), X_{10} – nakłady na B+R (jako % PKB), X_{11} – wskaźnik zagrożenia ubóstwem (%)

S – stymulanta; D – destymulanta.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych zaczerpniętych z: Croatian Employment Service, 2010; GUS, 2010; GUS 2011; GUS 2015; GUS 2016; EUROSTAT 2024; WORLD BANK 2024.

Tabela 2. Ranking państw UE ze względu na TMR w latach 2009, 2014, 2019, 2022

Poz.	Państwo	TMR 2009	Państwo	TMR 2014	Państwo	TMR 2019	Państwo	TMR 2022
1	Luksemburg	0,693	Luksemburg	0,656	Irlandia	0,668	Irlandia	0,724
2	Niderlandy	0,572	Irlandia	0,517	Luksemburg	0,564	Niderlandy	0,533
3	Cypr	0,537	Niderlandy	0,482	Niderlandy	0,500	Luksemburg	0,522
4	Dania	0,492	Szwecja	0,474	Cypr	0,497	Dania	0,508
5	Szwecja	0,482	Malta	0,472	Dania	0,482	Cypr	0,500
6	Czechy	0,463	Dania	0,445	Czechy	0,469	Malta	0,467
7	Austria	0,461	Czechy	0,432	Malta	0,453	Szwecja	0,433
8	Francja	0,459	Niemcy	0,407	Słowenia	0,447	Austria	0,424
9	Słowenia	0,454	Francja	0,397	Austria	0,419	Czechy	0,419
10	Belgia	0,426	Austria	0,396	Estonia	0,409	Słowenia	0,412
11	Finlandia	0,424	Belgia	0,383	Szwecja	0,404	Portugalia	0,404
12	Irlandia	0,406	Estonia	0,365	Polska	0,378	Finlandia	0,387
13	Niemcy	0,389	Finlandia	0,362	Niemcy	0,372	Niemcy	0,383
14	Słowacja	0,357	Słowenia	0,359	Finlandia	0,360	Polska	0,369
15	Portugalia	0,341	Polska	0,355	Francja	0,345	Belgia	0,327
16	Polska	0,339	Słowacja	0,339	Litwa	0,332	Węgry	0,321
17	Malta	0,330	Litwa	0,319	Portugalia	0,325	Chorwacja	0,305
18	Włochy	0,321	Węgry	0,309	Słowacja	0,323	Francja	0,299
19	Hiszpania	0,297	Łotwa	0,264	Węgry	0,315	Litwa	0,291
20	Estonia	0,249	Włochy	0,245	Belgia	0,290	Słowacja	0,283
21	Grecja	0,246	Cypr	0,243	Chorwacja	0,255	Estonia	0,273
22	Węgry	0,237	Portugalia	0,213	Łotwa	0,232	Łotwa	0,216
23	Chorwacja	0,226	Hiszpania	0,199	Hiszpania	0,186	Hiszpania	0,213
24	Bułgaria	0,206	Rumunia	0,170	Bułgaria	0,176	Włochy	0,160
25	Litwa	0,166	Chorwacja	0,155	Włochy	0,145	Rumunia	0,149
26	Rumunia	0,156	Bułgaria	0,100	Rumunia	0,118	Grecja	0,122
27	Łotwa	0,029	Grecja	0,063	Grecja	0,057	Bułgaria	0,122

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych zaczerpniętych z: Croatian Employment Service, 2010; GUS, 2010; GUS 2011; GUS 2015; GUS 2016; EUROSTAT 2024; WORLD BANK 2024.

W tabeli 2 przedstawiono wyniki obliczeń z zastosowaniem miary TMR. Na podstawie przeprowadzonych obliczeń opracowano ranking krajów UE ze względu na poziom syntetycznej miary TMR.

Uwagę zwraca trójka państw: Luksemburg, Niderlandy oraz Irlandia, które utworzyły trio o najwyższej TMR w latach 2014, 2019 i 2022 (w 2009 r. Luksemburg i Niderlandy zajęły czołowe lokaty, niżej sklasyfikowano Irlandię). Rumunia i Bułgaria znalazły się wśród czterech krajów o najniższej TMR we wszystkich latach. W gronie najniżej ocenionych państw pojawiły się także Łotwa oraz Litwa (2009), Chorwacja (2014), Grecja (2014, 2019 i 2022) oraz Włochy (2019 i 2022).

Trzeba wskazać, że:

- w 2009 r. TMR Łotwy, tj. najniżej sklasyfikowanego państwa, stanowiła 4,18% TMR Luksemburga – lidera zestawienia;
- w 2014 r. TMR Grecji, tj. najgorzej ocenionego państwa, stanowiła 9,6% TMR Luksemburga, który zajął pierwsze miejsce;
- w 2019 r. TMR Grecji, tj. najniżej sklasyfikowanego państwa, była równa 8,5% TMR Irlandii, która była wówczas liderem zestawienia;
- w 2022 r. TMR Bułgarii oraz Grecji, tj. dwóch najgorzej ocenionych państw, była równa 16,9% TMR Irlandii, która zajęła w tym roku pierwsze miejsce.

Można wnioskować, że nastąpiła redukcja nierówności ekonomiczno-społecznych mierzonych syntetyczną miarą TMR między państwami UE zajmującymi skrajne pozycje.

W tabeli 3 pokazano wynik grupowania państw UE otrzymany na podstawie analizy z zastosowaniem metody odchyłeń standardowych. Dokonano podziału 27 państw UE na cztery skupienia.

Grupa G1 obejmuje państwa o najniższym poziomie rozwoju, a grupa G4 skupia państwa o najwyższym poziomie rozwoju w danym roku. Metoda grupowania obiektów uporządkowanych liniowo pokazuje skalę nierówności ekonomiczno-społecznych w ramach UE. O ile w 2009 r. w grupie G4 znalazły się 3 państwa (Luksemburg, Niderlandy oraz Cypr), to w latach 2014 i 2019 grupa G4 była zbiorem 4 państw (Luksemburg, Irlandia, Niderlandy oraz Szwecja w 2014 r., w 2019 r. były to: Irlandia, Luksemburg, Niderlandy i Cypr), a w 2022 r. zaliczono do niej aż 5 państw (Irlandię, Niderlandy, Luksemburg, Danię i Cypr). Z kolei grupa G1 obejmująca państwa o najniższym poziomie rozwoju liczyła 4 elementy w 2009 r. (Bułgaria, Litwa, Rumunia oraz Łotwa), po 5 elementów w latach 2014 i 2019 (Bułgaria, Grecja, Rumunia, Chorwacja i Hiszpania w 2014 r. oraz

Bułgaria, Rumunia, Grecja, Włochy i Hiszpania w 2019 r.) i ponownie 4 elementy w 2022 r. (Bułgaria, Grecja, Rumunia, Włochy).

Tabela 3. Wynik grupowania państw UE na skupienia w latach 2009, 2014, 2019, 2022

Państwo	Grupa 2009	Państwo	Grupa 2014	Państwo	Grupa 2019	Państwo	Grupa 2022
Luksemburg	G4	Luksemburg	G4	Irlandia	G4	Irlandia	G4
Niderlandy	G4	Irlandia	G4	Luksemburg	G4	Niderlandy	G4
Cypr	G4	Niderlandy	G4	Niderlandy	G4	Luksemburg	G4
Dania	G3	Szwecja	G4	Cypr	G4	Dania	G4
Szwecja	G3	Malta	G3	Dania	G3	Cypr	G4
Czechy	G3	Dania	G3	Czechy	G3	Malta	G3
Austria	G3	Czechy	G3	Malta	G3	Szwecja	G3
Francja	G3	Niemcy	G3	Słowenia	G3	Austria	G3
Słowenia	G3	Francja	G3	Austria	G3	Czechy	G3
Belgia	G3	Austria	G3	Estonia	G3	Słowenia	G3
Finlandia	G3	Belgia	G3	Szwecja	G3	Portugalia	G3
Irlandia	G3	Estonia	G3	Polska	G3	Finlandia	G3
Niemcy	G3	Finlandia	G3	Niemcy	G3	Niemcy	G3
Słowacja	G2	Słowenia	G3	Finlandia	G3	Polska	G3
Portugalia	G2	Polska	G3	Francja	G2	Belgia	G2
Polska	G2	Słowacja	G3	Litwa	G2	Węgry	G2
Malta	G2	Litwa	G2	Portugalia	G2	Chorwacja	G2
Włochy	G2	Węgry	G2	Słowacja	G2	Francja	G2
Hiszpania	G2	Łotwa	G2	Węgry	G2	Litwa	G2
Estonia	G2	Włochy	G2	Belgia	G2	Słowacja	G2
Grecja	G2	Cypr	G2	Chorwacja	G2	Estonia	G2
Węgry	G2	Portugalia	G2	Łotwa	G2	Łotwa	G2
Chorwacja	G2	Hiszpania	G1	Hiszpania	G1	Hiszpania	G2
Bułgaria	G1	Rumunia	G1	Bułgaria	G1	Włochy	G1
Litwa	G1	Chorwacja	G1	Włochy	G1	Rumunia	G1
Rumunia	G1	Bułgaria	G1	Rumunia	G1	Grecja	G1
Łotwa	G1	Grecja	G1	Grecja	G1	Bułgaria	G1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych zaczerpniętych z: Croatian Employment Service, 2010; GUS, 2010; GUS 2011; GUS 2015; GUS 2016; EUROSTAT 2024; WORLD BANK 2024.

WNIOSKI

Problem nierówności należy rozpatrywać zarówno w aspekcie negatywnym, jak i pozytywnym. Nierówności powodują ostre konflikty społeczne i dezorganizują społeczeństwo, niszcząc demokrację, prowadząc do chaosu, zagrażając państwu prawa. W aspekcie pozytywnym nierówności przyspieszają tempo akumulacji kapitału, a tym samym poziom produkcji, zatrudnienia, zamożności społeczeństwa. Zatem nie można jednowymiarowo podchodzić do problemu nierówności.

Procesy integracyjne realizowane przez WE/UE miały prowadzić do dynamizacji rozwoju ekonomiczno-społecznego i redukcji nierówności między państwami członkowskimi. Odniesienia do problemu nierówności i potrzeby ich redukcji pojawiają się w najważniejszych traktatach stanowiących podstawę prawną integracji europejskiej. Kolejne poszerzenia WE/UE skutkowały jednak zwiększaniem skali nierówności. Uwarunkowania zewnętrzne, w tym globalne zawirowania we współczesnej gospodarce światowej, przyczyniały się do wzrostu nierówności i stwarzały konieczność wypracowania adekwatnej odpowiedzi na poziomie UE. Znalazło to odzwierciedlenie w kolejnych strategiach i planach.

W UE wyróżnia się trio Luksemburg, Irlandia, Niemcy charakteryzujące się najwyższym poziomem syntetycznej miary TMR w latach 2014, 2019, 2022. Bułgaria, Rumunia, Grecja i Włochy to państwa o najniższym poziomie TMR w 2019 r. i 2022 r. W badanym okresie nastąpiła redukcja nierówności mierzonych TMR między państwami UE zajmującymi skrajne pozycje.

Wyniki przeprowadzonych badań pozwoliły na sformułowanie rekomendacji dla polityki społecznej zarówno na poziomie UE, jak i w poszczególnych państwach członkowskich. Postulować należy: zwiększenie inwestycji w rozwój społeczny (w tym w edukację i ochronę zdrowia), aktywizację zawodową kobiet oraz osób starszych, tworzenie godnych miejsc pracy, wykorzystanie cyfryzacji oraz zmian technologicznych dla zwiększenia inkluzji społecznej.

Ograniczenia dotyczące objętości artykułu nie pozwoliły na bardziej szczegółowe analizy i uwzględnienie różnych wymiarów nierówności (np. nierówności szans). Ograniczenia badawcze wynikały także z braku pełnych informacji statystycznych dotyczących 2023 r.

(co uniemożliwiło rozszerzenie badań taksonomicznych na 2023 r.). Wyniki badań mogą stanowić bazę do dalszych bardziej szczegółowych analiz, które powinny koncentrować się na identyfikacji i ocenie nierówności w UE w wymiarze dochodowym i majątkowym, zdrowotnym, edukacyjnym, zatrudnieniowym i generacyjnym, jak również nierówności szans. Dalsze badania powinny także uwzględniać ocenę przebiegu realizacji założeń i planów UE w zakresie Europejskiego Filaru Praw Socjalnych oraz analizę nowych inicjatyw UE z lat 2024–2025.

BIBLIOGRAFIA

- Alcidi, C., & Gros, D. (2020). Next Generation EU: A Large Common Response to the COVID-19 Crisis. *Intereconomics. Review of European Economic Policy*, 55(4), 202–203.
- Bartkowiak, R. (2008). *Historia myśli ekonomicznej*. Warszawa: PWE.
- Bossak, J., & Kawecka-Wyrzykowska, E. (1984). *Współczesna gospodarka światowa. Struktura i tendencje rozwoju*. Warszawa: SGPiS.
- Council of the EU (2019). *The Sibiu Declaration*. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/05/09/the-sibiu-declaration/pdf>.
- Croatian Employment Service (2010). *Yearbook 2009*. <https://www.hzz.hr/app/uploads/2023/03/YEARBOOK-2009.pdf>.
- Dall'Erba S. (2003). *European Regional Development Policies: History and Current Issues*. Champaign: European Union Center University of Illinois at Urbana-Champaign.
- Danowska-Prokop, B., Peciak, R., & Zagóra-Jonszta, U. (2022). *Problem ubóstwa i nierówności we współczesnej myśli ekonomicznej*. Katowice: Wydawnictwo UE w Katowicach.
- Dziewięcka-Bokun, L. (1999). *Systemowe determinanty polityki społecznej*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Dziesięk-Kozłowska, J. (2004). Alfred Marshall o roli państwa w gospodarce. W U. Zagóra-Jonszta (Red.), *Dokonania współczesnej myśli ekonomicznej – teorie nieliberalne wobec ekonomicznej roli państwa a polityka społeczno-ekonomiczna*. Katowice: Wydawnictwo AE w Katowicach.
- Dziesięk-Kozłowska, J. (2007). *System ekonomiczno-społeczny Alfreda Marshalla*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Eurofound (2023). *Economic and social inequalities in Europe in the aftermath of the COVID-19 pandemic*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

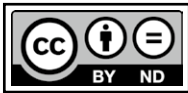
- European Central Bank (2022). *A new global map: European resilience in a changing world. Keynote speech by Christine Lagarde at the Peterson Institute for International Economics*. <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2022/html/ecb.sp220422~c43af3db20.en.html>.
- European Commission (2007). *Cohesion Policy 2007–2013. Commentaries and Official Texts*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- European Commission (2010). *Europe 2020. A European Strategy for smart, sustainable and inclusive growth*. <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COM-PLT%20EN%20BARROSO%20%202007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>.
- European Commission (2020). *Recovery Plan for Europe*. https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_en#the-largest-stimulus-package-ever.
- European Commission (2021). *The EU's 2021-2027 Long-term Budget and Next Generation EU. Facts and Figures*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- European Commission (2022). *REPowerEU: Joint European action for more affordable, secure and sustainable energy*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_1511.
- European Commission (2024). *The European Pillar of Social Rights Action Plan*. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1607&langId=en>.
- European Commission (2025). *Press statement by President von der Leyen on the defence package*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_25_673.
- European Council (2000). *Lisbon European Council 23 and 24 March Presidency Conclusions*. http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm.
- European Council (2019). *A New Strategic Agenda 2019-2024*. <https://www.consilium.europa.eu/media/39914/a-new-strategic-agenda-2019-2024.pdf>.
- European Council (2020). *A Roadmap for Recovery. Towards a More Resilient, Sustainable and Fair Europe*. <https://www.consilium.europa.eu/media/43384/roadmap-for-recovery-final-21-04-2020.pdf>.
- European Parliament (2024). *Parliament reacts to recent extreme weather events in Europe*. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240917IPR24035/parliament-reacts-to-recent-extreme-weather-events-in-europe>.
- EUROSTAT (2024). *Database*. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/explore/all/all_themes.
- Galbraith, J.K. (1991). *Ekonomia w perspektywie. Krytyka historyczna*. Warszawa: PWE.

- GUS (2010). *Polska w Unii Europejskiej 2010*. Warszawa: GUS. https://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/fol_polska_w_ue_2010.pdf
- GUS (2011). *Polska w Unii Europejskiej 2011*. Warszawa: GUS. https://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/fol_polska_w_ue_2011.pdf
- GUS (2015). *Polska w Unii Europejskiej 2015*. Warszawa: GUS. https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5501/16/8/1/fol_polska_w_ue_2015.pdf
- GUS (2016). *Polska w Unii Europejskiej 2016*. Warszawa: GUS. https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5501/16/9/1/polska_w_unii_europejskiej_2016-folder.pdf
- GUS (2020). *Polska w Unii Europejskiej 2020*. Warszawa: GUS. https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5501/16/13/1/polska_w_unii_europejskiej_2019.pdf
- GUS (2021). *Polska w Unii Europejskiej 2021*. Warszawa: GUS. https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5501/16/15/1/polska_w_ue_2021.pdf
- GUS (2023). *Polska w Unii Europejskiej 2023*. Warszawa: GUS. https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5501/16/17/1/folder_pl_w_ue_2023.pdf
- Kaliński, J., Przygodzka, R. & Zalesko, M. (2014). *Historia gospodarcza świata XIX i XX wieku*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Kłusak, R. (2020). Między dobrobytem a biedą w porządku liberalnym. W B. Danowska-Prokop, A. & Grabowski (Red.). *Problem bogactwa i ubóstwa w teoriach społeczno-ekonomicznych*. Katowice: Wydawnictwo UE w Katowicach.
- Komisja Europejska (2021). *Plan działania na rzecz Europejskiego filaru praw socjalnych*. <https://op.europa.eu/webpub/empl/european-pillar-of-social-rights/pl/>.
- Krcek J. (2013). Assessing the EU's 'Lisbon Strategy': Failures & Successes. *Inquiries Journal*, 5(9), 1–2. <http://www.inquiriesjournal.com/articles/754/assessing-the-eus-lisbon-strategy-failures-successes>.
- Kwarciański, T. (2006). Komu pomóc w pierwszej kolejności? Decyzje dotyczące udzielenia pomocy ubogim w świetle Amartyi K. Sena badań nad ubóstwem. *Prakseologia*, 146, 31–51.
- Landes D.S. (2015). *Bogactwo i nędza narodów. Dlaczego jedni są tak bogaci, a inni tak ubodzy*. H. Jankowska (Tłum.). Warszawa: Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza.
- McCann, Ph. & Ortega-Arguiles, R. (2013). Transforming European regional policy: a results-driven agenda and smart specialization. *Oxford Review of Economic Policy*, 29(2), 405–431.

- Morgenson, G. (2011). *Krótką historia kapitalizmu. Nieoceniony przewodnik po gospodarce wolnorynkowej i jej roli w życiu każdego z nas*. Poznań: Explanator.
- Moussis, N. (2015). *Access to European Union. Law Economics, Policies*. Portland: Intersentia.
- Nasiłowski, M. (2003). *Zarys historii myśli ekonomicznej (od XVIII do końca XX wieku)*. Warszawa: Wydawnictwo KeyText.
- Nowak, E. (1990). *Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów społeczno-gospodarczych*. Warszawa: PWE.
- Olsen, J. (2021). *The European Union. Politics and Policies*. 7th edition. London–New York: Routledge.
- Pawlas I. (2018a). Disparities in development based on taxonomic research. A case of Poland in the European Union. W M. Stanickova, L. Melecky, E. Kovarova, & K. Dvorokova (Red.), *Proceedings of the 4th International Conference on European Integration 2018. ICEI 2018. May 17-18, 2018 Ostrava, Czech Republic*. Ostrava: VSB – Technical University of Ostrava.
- Pawlas, I. (2018b). Disparities in Development in the light of taxonomic research – evidence from selected Western hemisphere countries, W *Globalization and its socio-economic consequences. 18th International Scientific Conference Proceedings*. Part V. – *Digital Single Market. 10-11 October 2018*. Rajecké Teplice.
- Piketty, Th. (2015). *Kapitał w XXI wieku*. Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej.
- Piketty, Th. (2022). *A Brief History of Equality*. Cambridge–London: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Pluta, W. (1986). *Wielowymiarowa analiza porównawcza w modelowaniu ekonometrycznym*. Warszawa: PWN.
- Popkostova, Y. (2022). *Europe's Energy Crisis Conundrum. Origins, Impact and Way forward*. The European Union Institute for Security Studies. <https://www.iss.europa.eu/content/europes-energy-crisis-conundrum>.
- Rawls J. (1994). *Teoria sprawiedliwości*. M. Panufnik, J. Pasek, & A. Romaniuk (Tłum.). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Rodokanakis, S. (2006). How Effective are the Regional Policies of Convergence in the EU? *European Research Studies*, IX(3-4), 59–74.
- Schramm, L. (2022). The Covid-19 pandemic and European integration: challenges and prospects for citizens, institutions, and the EU policy. *Journal of European Integration*, 44(2), 299–306.
- Sen, A.K. (1981). *Poverty and Famines. An Essay on Entitlement and Deprivation*. Oxford: Clarendon Press.
- Simonde de Sismondi, J.C.L. (1953). *Nowe zasady ekonomii politycznej*. W. Giełżyński (Tłum.). Warszawa: PWN.

- Single European Act (1987). Official Journal of the European Communities. L 169/1. 29.06.1987.
- Skodlarski, J. (2012). *Historia gospodarcza*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Stiglitz, J.E. (2006). *Szalone lata dziewięćdziesiąte*. H. Simbierowicz. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- The Treaty of Lisbon (2007). http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_1.1.5.pdf.
- The Treaty of Rome (1957). https://ec.europa.eu/romania/sites/romania/files/tratatul_de_la_roma.pdf.
- Treaty of Amsterdam (1997). <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>.
- Treaty on European Union (1992). https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf.
- WORLD BANK (2024). <https://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS?locations=HR>.

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>